

**DE WOONVORM ONDER VUUR: VERBODEN INMENGING,
BELEIDSDRUK EN COMMERCIËLE CULTUURVERNIETIGING**

Inhoudsopgave

	Inleiding Een Beschermde Woonvorm in het Vizier van de Dominante Cultuur
1	De Woonvorm als Cultureel Fundament: Juridische Erkenning en Bescherming
2	Verboden Inmenging: De Poging om de Woonvorm te Hervormen
3	De Dominante Cultuur en de Drang tot Normalisatie
4	Commerciële Partijen als Versnellers van Cultuurvernietiging
5	Verboden inmenging in een beschermd cultureel kenmerk, de woonwagen
6	Commerciële Verstrengeling en Manipulatie van de Woonvorm
7	Gedwongen Intrek in Nieuwe Woonvormen: Bewoners die noodgedwongen kiezen voor iets dat niet past bij hun cultuur
8	De woonvorm moet worden beschermd, niet hervormd

Inleiding:

Een Beschermde Woonvorm in het Vizier van de Dominante Cultuur

De woonwagen is niet slechts een object of een woning; het is een drager van cultuur, identiteit en continuïteit. Voor woonwagenbewoners vormt de woonvorm een wezenlijk onderdeel van hun culturele identiteit. Dit is niet slechts een sociologische observatie, maar een juridisch erkend feit. Het College voor de Rechten van de Mens: hierna 'College'. Heeft in zijn advies aan de minister (2018) vastgesteld dat de woonvorm een van de **wezenlijke kenmerken** is van de te beschermen culturele identiteit van woonwagenbewoners.

Daarmee is de woonwagen niet alleen een fysieke constructie, maar een cultureel ankerpunt dat onder de bescherming valt van artikel 8 EVRM.

Toch wordt deze woonvorm opnieuw bedreigd. Niet door openlijke afbraak, maar door subtiele en minder subtiele pogingen van overheden, woningcorporaties en commerciële partijen om de woonvorm te vervangen door alternatieven die niet voldoen aan de juridische, culturele en materiële kenmerken van de echte woonwagen. Dit paper onderzoekt hoe deze inmenging plaatsvindt, waarom zij verboden is en welke rol commerciële partijen spelen in dit proces van culturele aantasting.

Uit het bovenstaande volgen hieronder de belangrijkste aanbevelingen op basis van het gelijkheidsbeginsel en andere relevante mensenrechtennormen waaraan voldaan moet worden:

1. De Woonvorm als Cultureel Fundament: Juridische Erkenning en Bescherming

1.1 Het College voor de Rechten van de Mens heeft in 2018 ondubbelzinnig vastgesteld dat de woonvorm — het leven in een woonwagen — een **wezenlijk kenmerk** is van de culturele identiteit van woonwagengedwongen.

‘Op grond van nationale en internationale jurisprudentie’ is er juridische ondersteuning voor twee ‘wezenlijke’ kenmerken van de leefwijze van woonwagengedwongen te onderscheiden: woonvorm, en familiebanden, en is er in samenhang met het tweede kenmerk, ook enige steun voor een derde kenmerk, te weten trekvrijheid. Deze drie kenmerken beschouwt het College in hun onderlinge samenhang als constitutief voor de culturele identiteit van woonwagengedwongen die mensenrechtelijke bescherming toekomt’

BRON: CRM advies-inzake-woonwagen-en-standplaatsenbeleid 2018

1.2 Deze erkenning is niet vrijblijvend. Zij betekent dat de woonvorm niet mag worden vervangen, uitgehoud of aangepast door beleidsmatige druk of door alternatieve woonvormen die niet voldoen aan de traditionele kenmerken. De woonwagen is meer dan een dak boven het hoofd; zij is een symbool van familiebanden, traditie, zintuiglijke beleving en erfgoed.

‘Daarnaast geldt er een positieve verplichting voor de overheid om de woonvorm in woonwagens en het leven in familieverband te faciliteren en te beschermen’

BRON: CRM advies-inzake-woonwagen-en-standplaatsenbeleid 2018

1.3 De geur van hout, het kraken van de vloer, de aanwezigheid van wielen en de verplaatsbaarheid zijn geen bijkomstigheden, maar elementen die de woonvorm definiëren.

1.4 De rechtbank Den Haag heeft dit in 2019 bevestigd door te oordelen dat woonwagenwoningen van steen, zonder wielen en zonder de traditionele houtbouw, **geen woonwagens zijn** en niet het woongenot bieden dat kenmerkend is voor het wonen in een woonwagen. Daarmee is juridisch vastgelegd dat de woonvorm niet kan worden vervangen door chalets, prefab-units of andere “innovatieve” constructies die de essentie van de woonwagen missen.

*‘Woonwagenwoningen mogen dan van binnen en van buiten lijken op een woonwagen, maar - **naast het feit dat de wielen ontbreken** en de woonwagenwagen is gebouwd van steen en niet van hout - bieden deze woningen niet het genot dat zo kenmerkend is voor het wonen in een woonwagen’*

BRON: ECLI:NL:RBDHA:2019:76

1.5 Het College voor de Rechten van de Mens heeft ook benadrukt dat de woonvorm niet gelijk te stellen is aan bewoners of woningzoekende op de reguliere woningmarkt.

‘Woonwagengewoners zijn wat hun woonvorm betreft niet gelijk te stellen aan bewoners of woningzoekenden op de reguliere woningmarkt. Het materiele gelijkheidsbeginsel vraagt om een gedifferentieerde behandeling van beide groepen. Indien niet of onvoldoende rekening wordt gehouden met de woonvorm die onlosmakelijk verbonden is met de cultuur en identiteit van woonwagengewoners, door beleid te voeren dat gericht is op ... of deze woonvorm niet beschermt, wordt het materiele gelijkheidsbeginsel geschonden. Dat geldt bijvoorbeeld als beleid wordt gevoerd of toegestaan dat gericht is op ... Daarvan is ook sprake als deze woonvorm niet of onvoldoende wordt beschermd’

BRON: CRM advies-inzake-woonwagen-en-standplaatsenbeleid 2018

2. Verboden Inmenging: De Poging om de Woonvorm te Hervormen

2.1 Ondanks deze duidelijke juridische kaders zijn overheden – waaronder gemeente – woningcorporaties en bedrijven, de woonvorm - opnieuw - te hervormen. Dit gebeurt onder het mom van **modernisering, ruimtegebrek, financiële belangen** of **efficiëntie**, maar de onderliggende dynamiek is dezelfde als die van eerdere afbouw- en nulbeleidstrategieën: De Rolleman benoemd het als: *‘Het geleidelijk vervangen van de woonwagen door alternatieve woonvormen die passen binnen de dominante wooncultuur’*

2.2 De Nationale Obudsman heeft gezegd dat het niet realiseren van de beschermde woonvorm - door financiële belangen - een mensenrechtenschending is.

‘Van gemeenten hoor ik dat de woonvorm van woonwagengewoners duur en lastig te realiseren is. Ik heb begrip voor de financiële en praktische uitdagingen. Maar geld mag geen obstakel zijn voor het nakomen van mensenrechten’

BRON: Position paper voor het rondetafelgesprek standplaatsenbeleid op 15 september 2021

2.3 Deze inmenging is verboden onder artikel 8 EVRM, dat niet alleen het recht op privé- en gezinsleven beschermt, maar ook de culturele identiteit en de wijze waarop die identiteit wordt beleefd. Wanneer gemeenten alternatieve woonvormen aanbieden, zoals chalets, woonwagenwoningen of kunststof units, wordt de woonvorm niet gefaciliteerd maar vervangen. Dit is geen neutrale beleidskeuze, maar een directe aantasting van een beschermd cultureel kenmerk. Het College heeft eerder geoordeeld dat beleid dat leidt tot het verdwijnen van woonwagengewoning de kern van de cultuur aantast. De huidige pogingen om de woonvorm te “moderniseren” zijn een voortzetting van dezelfde problematische benadering, verpakt in nieuwe taal.

3. De Dominante Cultuur en de Drang tot Normalisatie

3.1 De druk om de woonvorm aan te passen komt voort uit een bredere maatschappelijke neiging om afwijkende woonvormen te normaliseren en in te passen in de dominante cultuur. De woonwagen wordt door veel beleidsmakers gezien als een afwijking, een uitzondering of een inefficiënte woonvorm die moet worden “geactualiseerd”. Deze houding is niet nieuw. Zij sluit aan bij een lange geschiedenis van pogingen om woonwagengewoners te assimileren in reguliere woonvormen. De hedendaagse varianten — zoals het stapelen van woonwagens, het verkleinen van standplaatsen of het vervangen van houten woonwagens door stenen woonwagenwoningen — zijn slechts nieuwe manifestaties van dezelfde assimilatie-drang.

3.2 De dominante cultuur presenteert deze alternatieven als vooruitgang, maar in werkelijkheid zijn zij instrumenten van culturele erosie. De woonvorm wordt niet gerespecteerd, maar geherdefinieerd op basis van externe normen die niets te maken hebben met de culturele identiteit van de gemeenschap zelf.

4. Commerciële Partijen als Versnellers van Cultuurvernietiging

4.1 Een zorgwekkende ontwikkeling is de rol van commerciële bedrijven die inspelen op de beleidsmatige vraag naar alternatieve woonvormen. Deze bedrijven ontwerpen en produceren chalets, prefab-units en “woonwagenwoningen” die zij presenteren als moderne oplossingen voor woonwagenlocaties. In werkelijkheid zijn deze producten geen woonwagens, maar pogingen om de woonvorm te vervangen door iets dat beter past binnen de dominante bouw- en woonlogica.

4.2 Zolang gemeenten en woningcorporaties deze producten blijven inkopen, blijven bedrijven ze produceren. Daarmee ontstaat een keten waarin commerciële belangen, beleidsdruk en culturele onwetendheid samenkomen in een proces dat neerkomt op **culturele vernietiging**. De bedrijven die deze alternatieven leveren, spelen een actieve rol in het verdringen van de traditionele woonvorm. Zij profiteren van de vraag naar “moderne oplossingen”, maar dragen bij aan het vernietigen van een beschermd cultureel erfgoed. Dit is niet slechts een marktwerking, maar een vorm van medewerking aan verboden inmenging in een culturele identiteit.

4.3 Wanneer bedrijven deze producten toch als woonwagens presenteren, terwijl zij weten dat de woonvorm mede door het College voor de Rechten van de Mens is erkend als een wezenlijk kenmerk van de culturele identiteit van woonwagenbewoners, ontstaat een situatie waarin hun handelen niet langer als neutraal kan worden beschouwd. Zij dragen dan actief bij aan de verdringing van een door mensenrechten beschermde woonvorm. Zodra een bedrijf in kennis is gesteld van deze juridische en culturele status, kan het zich niet langer beroepen op onwetendheid. Het bewust blijven aanbieden van producten die de woonvorm vervangen, kan worden gezien als handelen dat zonder redelijke grond leidt tot aantasting van culturele rechten.

4.4 In dat licht is het begrijpelijk dat het handelen van dergelijke bedrijven raakt aan de strafrechtelijke normen van **artikel 137g Sr** en **artikel 429quater Sr**, die discriminatie in de uitoefening van beroep of bedrijf strafbaar stellen wanneer dit ten doel heeft of tot gevolg kan hebben dat de uitoefening van culturele rechten wordt ondermijnd. Bedrijven die, ondanks kennis van de beschermde status van de woonvorm, doorgaan met het promoten en verkopen van producten die deze woonvorm vervangen, dragen verantwoordelijkheid voor hun rol in een proces dat leidt tot culturele aantasting en structurele uitsluiting.

5. Verboden inmenging in een beschermd cultureel kenmerk, de woonwagen

5.1 De inmenging van externe bureaus in de woonvorm van woonwagenbewoners vormt een directe schending van een door mensenrechten beschermd cultureel kenmerk. Het College voor de Rechten van de Mens heeft in zijn advies van 2018 ondubbelzinnig vastgesteld dat de woonvorm — het leven in een woonwagen — een wezenlijk onderdeel is van de culturele identiteit van woonwagenbewoners. (1.1) Deze woonvorm valt daarmee onder de bescherming van artikel 8 EVRM én onder het Kaderverdrag inzake de bescherming van nationale minderheden. Het College heeft bovendien expliciet geoordeeld dat het Kaderverdrag wél van toepassing is op woonwagenbewoners, ongeacht het ontbreken van formele nationale erkenning, omdat het verdrag geen definitie van ‘nationale minderheid’ kent en staten verplicht zijn de mensenrechten van minderheden effectief te beschermen. De woonvorm is daarmee geen beleidsmatige categorie, maar een verdragsrechtelijk beschermd cultureel kenmerk dat niet mag worden vervangen, hervormd of genormaliseerd.

A	<i>“Het College merkt hierover op dat het gegeven dat de Nederlandse overheid woonwagenbewoners niet heeft erkend als nationale minderheid, onverlet laat dat het Kaderverdrag Minderheden van toepassing is op deze groep.”</i>
---	--

BRON: College voor de Rechten van de Mens advies inzake Woonwag en standplaatsenbetied, aan de minister van Binnentandse Zaken en Koninkrijksretaties Drs. K.H. Ollongren 28 maart 2018

B	<i>“Hoewel de verdragsstaten op grond van het Kaderverdrag Minderheden niet verplicht zijn om een bepaalde definitie van ‘nationale minderheid’ te hanteren noch om een procedure in nationale wetgeving op te nemen om groepen burgers als ‘nationale minderheid’ aan te merken, zijn zij op grond van het Kaderverdrag gehouden tot de positieve verplichting om de mensenrechten van nationale minderheden op hun grondgebied effectief te beschermen.”</i>
---	--

BRON: College voor de Rechten van de Mens advies inzake Woonwag en standplaatsenbetied, aan de minister van Binnentandse Zaken en Koninkrijksretaties Drs. K.H. Ollongren 28 maart 2018

5.2 Wanneer externe bureaus adviseren of sturen op een manier die leidt tot het loslaten van de traditionele woonvorm, is sprake van **verboden inmenging in deze beschermde culturele identiteit**. Het Kaderverdrag verplicht staten om traditionele leefwijzen te respecteren en elke vorm van gedwongen assimilatie te voorkomen.

5.3 Inmenging die ertoe leidt dat de woonvorm wordt aangepast aan de dominante woencultuur — bijvoorbeeld door alternatieve woonvormen te promoten of door gemeenten te adviseren de traditionele woonwag niet langer te faciliteren — is daarom in strijd met zowel het EVRM als het Kaderverdrag.

5.4 Het College voor de Rechten van de Mens heeft in 2018 al gewaarschuwd dat bemiddelende instanties een belemmering vormen voor effectieve participatie en directe communicatie, en dat deze werkwijze in strijd is met het Kaderverdrag Minderheden. Deze waarschuwing is inmiddels nog relevanter geworden. Op 19 maart 2025 heeft de Tweede Kamer de motie-Tseggai c.s. aangenomen, waarin de regering expliciet wordt verzocht om Roma, Sinti en woonwagenbewoners als nationale minderheid te erkennen onder het Kaderverdrag. Daarmee is de politieke en juridische context fundamenteel gewijzigd.

De structurele uitsluiting van woonwagenbewoners van het Kaderverdrag wordt door het Adviescomité van de Raad van Europa betreurd, en de Kamer heeft uitgesproken dat Nederland deze groepen wél behoort te erkennen. De verdragsrechtelijke bescherming van de woonvorm staat daarmee niet langer ter discussie.

5.5 De woonvorm is een beschermd cultureel fundament en mag niet worden aangetast door beleidsdruk, externe advisering of normalisatieprocessen. Elke inmenging die leidt tot vervanging of uitholling van deze woonvorm is juridisch verboden.

6. Commerciële Verstrengeling en Manipulatie van de Woonvorm

6.1 Een groeiend probleem is de verstrengeling tussen externe adviesbureaus en commerciële bouwers van woonwagens en woonwagenwoningen. Deze bouwbedrijven hebben er belang bij om externe bureaus te vriend te houden, omdat juist deze bureaus diep zijn binnengedrongen in gemeentelijke besluitvorming. Zij opereren als informele poortwachters richting het college van B&W en de gemeenteraad, waardoor zij in staat zijn om beleid te sturen, beïnvloeden en zelfs vorm te geven. Gemeenten nemen deze adviezen vaak klakkeloos over, zonder kennis van de woonvorm, zonder inzicht in de culturele betekenis ervan en zonder besef van de financiële belangen die achter deze adviezen schuilgaan.

6.2 Voor bouwbedrijven is dit een lucratieve positie. Door via externe bureaus toegang te krijgen tot gemeentelijke bestuurders, vergroten zij de kans dat gemeenten hun producten afnemen. De Rolleman heeft signalen ontvangen dat deze bedrijven gemeenten actief wordt verteld dat het “goedkoper” zou zijn om woonwagens via hen te bestellen, terwijl dit in werkelijkheid duurdere woonwagenwoningen betreft die niet voldoen aan de culturele identiteit. Hoe duurder de producten, hoe groter de marge — zowel voor de bouwers als voor de bureaus die zich als tussenpersoon opwerpen.

6.3 Deze commerciële belangen leiden ertoe dat traditionele woonwagens — ambachtelijk gebouwd, van hout, met wielen en volledig passend binnen de culturele identiteit — systematisch worden ontmoedigd of onmogelijk gemaakt. Externe bureaus adviseren gemeenten om de oude woonvorm “los te laten” en promoten alternatieven die niets met de cultuur te maken hebben. Hierdoor wordt het voor woonwagenbewoners steeds moeilijker om zelf een woonwagen te bouwen, terwijl juist dit ambacht een essentieel onderdeel vormt van hun erfgoed en identiteit.

6.4 De samenwerking tussen externe bureaus en commerciële bouwers creëert zo een gesloten systeem waarin beleid, advies en commerciële belangen samenvallen. Het resultaat is dat de woonvorm niet wordt beschermd, maar vervangen; niet wordt gefaciliteerd, maar gemanipuleerd. De traditionele woonwagen verdwijnt niet door natuurlijke ontwikkeling, maar door een door externe partijen gestuurd proces dat culturele autonomie ondermijnt en de gemeenschap afhankelijk maakt van producten die zij niet zelf hebben gekozen en die hun cultuur niet weerspiegelen.

7. Gedwongen Intrek in Nieuwe Woonvormen: Bewoners die noodgedwongen kiezen voor iets dat niet past bij hun cultuur

7.1 In verschillende gemeenten worden woonwagenbewoners gedwongen om intrek te nemen in nieuwe woonvormen die niet passen bij hun culturele identiteit. Door jarenlang uitsterfbeleid, gebrek aan echte woonwagens en het ontbreken van standplaatsen, worden gezinnen voor een onmogelijke keuze gesteld: óf in een huis blijven wonen waar zij hun cultuur niet kunnen beleven, óf verhuizen naar een zogenoemde “moderne woonwagen” die in werkelijkheid een regulier huis is. In het interview met de familie Simons uit Drachtstercompagnie wordt dit pijnlijk duidelijk. Wanneer de interviewer vraagt wat woonwagencultuur voor hen betekent, antwoordt mevrouw Simons:

“Nou zoals ik die nu hier zie is dat niet te vergelijken daarmee, maar wij zijn wel de mensen die lekker gastvrij zijn.”

7.2 Deze zin zegt alles. Zij wonen eindelijk weer in familieverband, maar de woonvorm waarin zij zijn geplaatst heeft niets te maken met de cultuur die zij willen doorgeven. Het is geen woonwagen, het voelt niet als een woonwagen, en het weerspiegelt niet de woonwagencultuur — maar zij accepteren het omdat zij anders nergens terecht kunnen.

7.3 Hetzelfde patroon komt terug in het artikel uit De Stentor over Zwolle. Bewoonster Lena zegt over haar nieuwe woonvorm:

“Het voelt niet als een echte woonwagen.” en “Mensen zeggen vaak: wat leuk dat je in een tiny house woont. Dat snap ik wel. Het lijkt niet op een woonwagen zoals mensen die gewend zijn.”

7.4 Deze citaten laten zien dat bewoners niet kiezen voor deze nieuwe woonvormen, maar erin worden geduwd. Zij willen leven volgens hun cultuur, maar krijgen woonvormen aangeboden die door externe bureaus en gemeenten worden gepresenteerd als “woonwagens”, terwijl zij dat niet zijn. Voor veel bewoners is de enige reden om toch in te trekken dat zij eindelijk weer in familieverband kunnen wonen.

Dit is geen vooruitgang. Dit is geen keuze. Dit is **gedwongen culturele aanpassing**

8. De woonvorm moet worden beschermd, niet hervormd

8.1 De woonvorm van woonwagenbewoners staat opnieuw onder druk. Niet door openlijke afbraak, maar door subtiele beleidsdruk, commerciële belangen en een zeer dominante cultuur die de woonvorm wil normaliseren en hervormen. Deze inmenging is in strijd met de mensenrechten, met de jurisprudentie van het EHRM en met de oordelen van het College voor de Rechten van de Mens.

8.2 De woonvorm is een beschermd cultureel kenmerk en mag niet worden vervangen door alternatieven die niet voldoen aan de traditionele, materiële en zintuiglijke kenmerken van de woonwagens. Het is daarom noodzakelijk dat zowel overheden als commerciële partijen erkennen dat de woonvorm geen beleids optie is, maar een mensenrechtelijk beschermd erfgoed. Alleen dan kan de culturele identiteit van woonwagenbewoners worden beschermd tegen de voortdurende druk van de dominante cultuur.

Tot slot,

De woonwagencultuur is een levend erfgoed, geworteld in sociale verbondenheid, familiebanden en een unieke manier van samenleven.

Die cultuur verdient dezelfde bescherming als reservaten (paper Cultureel Erfgoed onder Vuur) Toch wordt deze cultuur bedreigd — van buitenaf door;

- Externe bedrijven (die zonder mandaat opereren)
- Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK)
- Ministerie van Volkshuisvesting Ruimtelijke Ordening (VRO)
- Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW)
- en van binnenuit – vaak door verenigingen met eigen belangen - door stilzwijgen, verdeeldheid en het ontbreken van gezamenlijke actie. De dominante cultuur probeert de woonwagencultuur te reguleren, te controleren en uiteindelijk te laten verdwijnen. En elke keer dat we toekijken zonder te handelen, werken we mee aan dat uitsterfbeleid.

Daarom is dit een noodzakelijke oproep. **Aan de Overheid;** stop de commerciële inmenging en erken de woonwagencultuur als beschermd erfgoed. **Aan de samenleving;** zie deze cultuur niet als afwijking, maar als verrijking. **En vooral aan de woonwagenbewoners zelf;**

We moeten waakzaam zijn. Want bescherming van onze cultuur begint bij onszelf. Bij het doorgeven van verhalen, het versterken van onderlinge solidariteit, en het weigeren om ons te laten verdelen of marginaliseren. Alleen samen kunnen we voorkomen dat onze cultuur wordt uitgehold — niet door luid protest alleen, maar door vastberaden aanwezigheid, zichtbaarheid en verbondenheid.

Niet zwijgen. Niet afwachten. Niet laten gebeuren.

Want wie niets doet, helpt mee aan het verdwijnen.